

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри футболу

**Національного університету фізичного виховання і спорту України,
кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента**

Байрачного Олега Васильовича на дисертаційну роботу

**Коса Руслана Сергійовича на тему «Відбір дітей до груп початкової
підготовки з футболу з урахуванням раннього початку занять спортом»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань**

01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність проблеми дослідження. Одними з характерних рис футболу на сучасному етапі його розвитку прийнято вважати перманентну інтенсифікацію змагальної діяльності та підвищення рівня навантажень в тренувальному процесі, впровадження та все ширше використання цифрових технологій в підготовці футболістів та їх ігровій діяльності, а також інші аспекти, що визначають розвиток міждисциплінарних напрямів забезпечення навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності. Безумовно до таких характерних рис футболу на сучасному етапі його розвитку слід віднести і суттєві зміни вікових меж, в яких діти починають організовано займатись футболом.

Ранній початок занять футболом безсумнівно є фактором, що впливає як на процес побудови раціональної системи багаторічної підготовки у футболі, так і на організаційно-методичні аспекти відбору гравців на різних етапах і особливо на етапі початкової підготовки. Досвід рухової активності з елементами футболу починаючи з 3-4-х річного віку безумовно впливає на рівень фізичного розвитку та загальної підготовленості дітей і потребує коректної їх подальшої інтеграції у групи початкової підготовки.

Більш ранній початок організованих занять футболом відкриває, як нові можливості для підвищення ефективності, так і несе певні небажані ризики в підготовці спортсменів в системі дитячо-юнацького футболу. Тому обраний дисертантом напрям досліджень та тема є актуальною та має високе теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021 – 2025 рр. за темою «Структура і зміст багаторічної підготовки спортсменів у сучасних умовах розвитку спорту» (державний реєстраційний номер 0121U108197).

Внесок дисертанта, як співвиконавця теми, полягав в обґрунтуванні диференційованого підходу та алгоритму набору та відбору дітей на етапі початкової підготовки у футболі з урахуванням їх попередньо здобутого досвіду занять спортом у ранньому віці.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Відповідно до теми та мети дисертаційної роботи визначено об'єкт (спортивний відбір у футболі) та предмет дослідження (відбір футболістів до груп початкової підготовки з урахуванням ранньої спеціалізації).

Мета дослідження, що полягала в обґрунтуванні тенденції до раннього початку занять спортом у футболі та, на основі виявлених знань, в розробці алгоритму та критеріїв відбору початківців, передбачала вирішення наступних задач:

1. Дослідити та визначити тенденцію до раннього початку занять спортом у футболі та омолодження світового футболу за даними літературних джерел і мережі Інтернет, а також за результатами визначення й аналізу вікових особливостей спортивної кар'єри кваліфікованих футболістів, складу провідних футбольних команд світу та України.

2. Вивчити міжнародну та вітчизняну практику діяльності дошкільних клубів у футболі та визначити особливості їх роботи з футболістами початківцями.

3. Здійснити порівняльний аналіз шляхом виявлення рівня підготовленості футболістів-початківців та спортсменів з досвідом занять футболом у ранньому віці, та довести характерні відмінності в рівні підготовленості між групами.

4. Розробити та обґрунтувати диференційований підхід та критерії набору та відбору початківців до занять футболом з урахуванням їх рівня підготовленості та попередньо здобутого досвіду занять футболом.

5. Розробити алгоритм набору та відбору дітей до груп початкової підготовки шляхом комплексної оцінки рівня підготовленості та диференціації на групи і сформулювати рекомендації до його застосування в процесі підготовки початківців.

Сформульовані висновки повною мірою відображають зміст проведених досліджень і відповідають завданням роботи.

Достовірність і новизна отриманих наукових результатів.

Достовірність отриманих результатів забезпечується достатньою кількістю залучених експертів (50 фахівців у сфері футболу) та дітей, які сформували основну (12 гравців) та контрольні (12 та 16 футболістів) групи, а також адекватними методами отримання та обробки кількісних даних. Отримані автором наукові положення та висновки підтверджені шляхом математичної обробки та статистичного аналізу.

Для вирішення поставлених в роботі задач автор використав такі методи: аналіз науково-методичної літератури та матеріалів мережі Інтернет; соціологічні методи дослідження (бесіда, анкетування, метод експертних оцінок), педагогічні методи дослідження, педагогічне спостереження, педагогічне тестування; аналіз протоколів змагань, аналіз відеоматеріалів; методи математичної статистики.

Дисертація робота містить наукову новизну. Здобувачем отримано нові дані, а саме:

- вперше, на основі аналізу світового досвіду провідних спортсменів і міжнародних та вітчизняних футбольних команд, визначено тенденцію до раннього початку занять футболом, виявлено зміщення вікових меж формування професійної кар'єри футболістів залежно від їхньої ігрової позиції;

- вперше виявлено й науково обґрунтовано особливості та рівень підготовленості спортсменів-початківців і футболістів із досвідом занять у молодшому шкільному віці на етапі початкової підготовки;

- вперше запропоновано та обґрунтовано диференційований підхід відбору початківців з урахуванням їхнього вихідного рівня підготовленості та попереднього досвіду занять футболом;

- вперше обґрунтовано критерії відбору дітей для занять футболом на етап початкової підготовки, які дають змогу підвищити точність та ефективність процесу спортивного вдосконалення;

- вперше розроблено та впроваджено алгоритм відбору дітей до груп початкової підготовки на основі комплексної оцінки рівня їхньої підготовленості й подальшої диференціації за групами;

- вперше комплексно досліджено міжнародний і вітчизняний досвід підготовки спортсменів у дошкільних футбольних закладах, виокремлено основні напрями їхньої діяльності та визначено спільні й відмінні риси методичної роботи таких закладів.

Крім того доповнено та розширено дані про тенденцію ранньої спеціалізації в різних видах спорту (складно-координаційних, ігрових, тенісі, плаванні ін.) та її врахування в процесі побудови підготовки спортсменів. Зокрема, визначена думка фахівців стосовно ранньої спеціалізації у різних видах спорту та підтверджено, що ранній початок занять спортом не є причиною зменшення тривалості спортивної кар'єри у різних видах спорту. Визначені особливості організації спортивної підготовки з дітьми молодшого шкільного віку у різних видах спорту.

Практична значущість досліджень розкривається в тому, що отримані результати можуть застосовуватись тренерами для організації спортивного відбору дітей на етапі початкової підготовки в ДЮСШ, для організації процесу спортивної підготовки футболістів на перших етапах багаторічного вдосконалення; тренерами дошкільних футбольних клубів для організації

процесу підготовки спортсменів дошкільного віку, які займаються футболом. розкриттю і реалізації їх спортивного потенціалу та можливостей.

Крім того, результати досліджень впроваджені в освітній процес кафедри історії та теорії олімпійського спорту Навчально-наукового олімпійського інституту Національного університету фізичного виховання та спорту України при викладанні дисципліни «Сучасна періодизація спортивного тренування»; кафедри футболу НУФВСУ при викладанні дисципліни «Теорія і методика тренерської діяльності в обраному виді спорту», в практичну діяльність Академії ФК «Шахтар», в процес підготовки футболістів-початківців, що займаються у секції футболу Центру військово-патріотичного та фізичного виховання дітей та молоді «Єдність» (м. Київ), в процес підготовки футболістів-початківців ГО «ФК Пантера» (м. Київ). Всі впровадження підтверджені відповідними актами.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях. За результатами наукових досліджень дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць, з них 6 статей у фахових виданнях України, 9 публікацій апробаційного характеру (2 з яких у міжнародних виданнях).

Характеристика основних положень роботи. Структура роботи має логічну завершеність. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 218 сторінках друкованого тексту в загальному обсязі. Робота складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, дев'яти додатків. Робота проілюстрована 23 таблицями і 31 рисунком. При написанні роботи автор проаналізував 125 джерел вітчизняної та 40 джерел іноземної літератури.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність обраної теми роботи, окреслено зв'язок роботи з науковими планами, темами, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено дані про апробацію отриманих результатів та загальну структуру роботи.

У першому розділі *«Актуальні проблеми спортивної підготовки початківців та ранньої спеціалізації у різних видах спорту та футболі»* за допомогою аналізу літературних джерел, автор вивчив та узагальнив теоретичні дані щодо таких пов'язаних з роботою питань: анатомо-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку; зміст, спрямованість та основні методичні принципи підготовки юних спортсменів на етапі початкової підготовки; специфічні ознаки ранньої спеціалізації в спорті загалом і в футболі зокрема; особливості відбору як невід'ємної складової процесу багаторічного вдосконалення та ін. Представлений систематизований теоретичний матеріал дозволив автору підвести теоретичне підґрунтя для експериментальної частини дисертації і водночас окреслити проблемні питання, що потребують вивчення і яким власне і присвячене дане наукове дослідження.

У другому розділі *«Методи та організація дослідження»* представлено опис методів та способів їх використання під час проведення дослідження, обґрунтовано їх вибір відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета. Наведено відомості про контингент, який був задіяний в дослідженнях, а також визначені його етапи. Науково-методичне обґрунтування і організація дослідження здійснювались з урахуванням загальнонаукових і методологічних принципів цілісності наукових досліджень і їх подальшого практичного впровадження.

У третьому розділі *«Обґрунтування тенденції до зменшення віку початку занять спортом на прикладі футболу»* наведені дані щодо поточного стану вивченості та нормативно-методичної обґрунтованості питання ранньої спеціалізації. Проаналізовано основні документи, що розкривають структуру, зміст та спрямованість процесу підготовки юних футболістів в системі дитячо-юнацького спорту, а також за допомогою експертної оцінки визначені особливості прояву досліджуваної проблематики в практичній площині в сучасних умовах. Крім того, шляхом опитування кваліфікованих фахівців, які виступили в ролі експертів, автор

дослідив переваги та ризики початку занять футболом у ранньому віці та вивчив деякі особливості побудови навчально-тренувального процесу з групами дітей дошкільного віку.

За допомогою диференційованого аналізу біографій футболістів високої кваліфікації з урахуванням їх ігрового амплуа автор визначив специфічні особливості тривалості спортивної кар'єри в залежності від віку початку занять футболом. Представлені дані щодо відсоткової частки гравців до 20 років в різних чемпіонатах Європи по рокам, дозволили підтвердити тенденцію до омолодження спортсменів-футболістів на професійному рівні.

Провівши порівняльний аналіз віку початку занять футболом в різних країнах, а також спрямованості навчально-тренувального процесу з відповідним контингентом, автору вдалось окреслити найбільш оптимальні задачі підготовки з дітьми дошкільного віку.

У четвертому розділі «Обґрунтування та розробка алгоритму відбору початківців з урахуванням раннього початку занять футболом» на основі даних педагогічного тестування юних футболістів поділених за критерієм наявності чи відсутності у них досвіду занять футболом у дошкільному віці, та відповідно до результатів порівняльному аналізу показників фізичної та технічної підготовленості дітей, автору вдалось визначити вплив занять футболом у дошкільному віці на рівень фізичної та технічної підготовленості.

Далі, спираючись на дані педагогічного тестування двох досліджуваних категорій дітей, а також використовуючи метод експортної оцінки, автор розробляє та обґрунтовує алгоритм відбору дітей до груп початкової підготовки. Пропонується підхід до відбору на першому етапі багаторічної підготовки, що передбачає врахування різного рівня підготовленості дітей, в тому числі і через наявність або відсутність в них досвіду занять футболом.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» здійснено узагальнення результатів дослідження і теоретичного аналізу,

сформовані основні результати дисертаційного дослідження, розкрита практична та теоретична значущість проведеної роботи. У процесі дисертаційного дослідження було отримано три групи даних: результати, що підтверджують, набули подальшого розвитку та абсолютно нові.

Робота містить висновки, список використаних джерел та додатки, де відображені в тому числі і акти впровадження результатів.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Коса Р.С. варто зазначити ряд дискусійних положень та недоліків:

1. Перелік умовних скорочень містить деякі позиції, що не використовуються по тексту.

2. Текст роботи потребує стилістичної та редакційної правки.

3. Четверта та п'ята задачі певною мірою дублюють одна одну.

4. Враховуючи, що аналіз і інтерпретація даних педагогічного тестування здійснюється автором на основі середньогрупових значень, сумнівною є доцільність представлення персональних результатів тестування в Розділі 3. Подібна інформація розміщується в додатках.

5. Викликає питання різний кількісний склад основної і контрольних груп при тестуванні фізичних якостей та оцінці технічної підготовленості.

6. Висновки до Розділу 4 є занадто об'ємними та потребують скорочення.

7. Більша частина Розділу 5 присвячена результатам, що підтверджують або розширюють існуючі дані по проблемі дослідження. Натомість абсолютно нові положення стисло перераховані у вигляді тез в кінці розділу

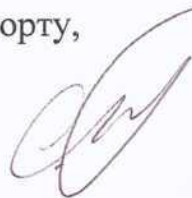
Однак, зазначені вище дискусійні питання та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку поданої роботи і не знижують високого її рівня.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Коса Руслана Сергійовича «Відбір дітей до груп

початкової підготовки з футболу з урахуванням раннього початку занять спортом», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор Коса Руслан Сергійович заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент, завідувач кафедри футболу
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Олег БАЙРАЧНИЙ

Підпис Олега БАЙРАЧНОГО засвідчую:

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Галина МАШЕРЕНКОВА